

**Anna Siudak, Mariola Krystecka,
Eugeniusz Sakowicz**

**Biuletyn
misjologiczno-religioznawczy**

Collectanea Theologica 84/1, 163-184

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN MISJOLOGICZNO-RELIGIOZNAWCZY (112)

ZAWARTOŚĆ: I. Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła; II. Historia powstania „Misji Dzisiaj” – dwumiesięcznika Papieskich Dzieł Misyjnych; III. Synkretyzm religijny.*

I. PAPIESKIE DZIEŁO ŚW. PIOTRA APOSTOŁA

Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła powstało w 1898 r. we Francji. Założycielką jest Jeanne Bigard. Dzięki korespondencji z różnymi misjonarzami Jeanne Bigard i jej matka Stefania nabrały przekonania, że miejscowa wspólnota chrześcijańska nigdy nie stanie się w pełni Kościołem bez własnych, rodzimych biskupów, kapłanów, zakonników i zakonnice. Tylko oni są w stanie najgłębiej ocenić bogactwo własnej tradycji i głosić Ewangelię w najbardziej skuteczny sposób w swojej kulturze. Bezpośrednim impulsem do powstania dzieła był list bp. Jules’a Cousina z Nagasaki z 11 czerwca 1889 r. do pań Bigard, w którym pisał, że ma ponad pięćdziesięciu kandydatów do kapłaństwa. Jednak z powodu kłopotów finansowych może przyjąć jedynie dwunastu, po dwóch na dystrykt. A z jednego dystryktu zgłosiło się piętnastu kandydatów.¹ Problem utrzymania seminariów był obecny we wszystkich krajach misyjnych. Z tej racji zaczęto opracowywać program przyszłego Dzieła. Pierwszym sposobem pomocy było

* Redaktorem Biuletynu misjologiczno-religioznawczego jest Eugeniusz Sako w i c z, Lublin.

¹ P. L e s o u r d, *L’holocauste de Jeanne Bigard (1859-1934), Fondatrice de L’Œuvre Pontificale de Saint-Pierre Apôtre*, Librairie Plon, Paris, s. 46-57; D.-M. D a u z e t, *Le destine fabuleux des Dames Bigard*, Mission de l’Église - Hors Série, Jeanne Bigard une Fondatrice Opiniâtre 178/2013, s. 20-31; J. D u m o n, *Les Dames Bigard et l’Œuvre de Saint-Pierre Apôtre aujourd’hui*, tamże, s. 36-51; J. M. G o i b u r u L o p e t e g u i, *Duch misyjny, vademecum*, Warszawa 1991, s. 182-190; K. C z e r m a k, *Misje odnawiają Kościół*, Tarnów 1995, s. 166-173.

fundowanie stypendiów tubylczym seminariom i ponoszenie kosztów wykształcenia kleryka aż do święceń.²

Dnia 24 czerwca 1893 r. papież Leon XIII, z okazji otwarcia ufundowanego dzięki paniom Bigard seminarium w Kandy na Cejlonie, pochwalił ich inicjatywę w liście apostolskim *Ad extremas Orientis Oras*. Seminarium w Kandy otrzymało za patrona św. Piotra Apostoła. Taką też nazwę przyjęło zainicjowane przez Stefanię i Joannę Bigard dzieło pomocy misjom. Słowa Leona XIII, „by katolicy zrozumieli i przekonali się, że najlepszy użytek, jaki mogą zrobić ze swych pieniędzy, to ofiarować je na tę organizację” oraz napis na pamiątkowym medalu wykonanym z okazji otwarcia seminarium w Kandy: „Filii tui, India, administri tuae salutis” („Twoi synowie, Indie, sługami twego zbawienia”) ukazywały konieczność wspierania Dzieła św. Piotra Apostoła.³ Następcy Leona XVIII w swoich dokumentach również o nim wspominali. Benedykt XV w liście apostolskim *Maximum Illud* z 30 listopada 1919 r., przypomniał katolikom, że w ich hojności „nie wolno też pominąć tzw. Dzieła Św. Piotra, które dba o wychowywanie i kształcenie kleru rodzimego w Misjach”.⁴

Kongregacja Rozkrzewiania Wiary, dekretem z 28 kwietnia 1920 r., przejęła Dzieło od Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi pod swoje kierownictwo.⁵ Papież Pius XI w motu proprio *Romanorum pontificum* z 3 maja 1922 r. uczynił je swoim,⁶ a 29 lipca 1925 r. ogłosił patronką Dzieła św. Teresę od Dzieciątka Jezus.⁷ W encyklice *Rerum Ecclesiae* (28 lutego 1926 r.) nazwał je „papieskim” na wzór Dzieła Rozkrzewiania Wiary i Dzieła Świętego Dzieciństwa Misyjnego.⁸

W Polsce Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła zaczęto organizować po I Międzynarodowym Kongresie Akademickich Kół Misyjnych, który odbył się w dniach od 28 września do 1 października 1927 r. w Poznaniu. Zwrócono się

² J. Dumon, *Duchowość misyjna i aktualność Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła*, Światło Narodów 1/2008, s. 5-15, J. Ślęgr, *Papieskie Dzieła Misyjne w Czechach*, Collectanea Theologica 3/2011, s. 127-135.

³ Leon XIII, *List apostolski „Ad extremas Orientis Oras”*, w: *Breviarum missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, Warszawa 1979, s. 177-183; J. M. Goiburur Lopetegui, *Duch misyjny, vademecum*, s. 186.

⁴ Benedykt XV, *List apostolski „Maximum Illud”*, w: *Breviarum missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, s. 200-216.

⁵ Pius XI, *Motu proprio „Vix Ad”*, z dnia 24 czerwca 1929 r., w: *tamże*, s. 264-270; P. Lesourd, *L'holocauste de Jeanne Bigard (1859-1934), Fondatrice de l'Œuvre Pontificale de Saint-Pierre Apôtre*, s. 211-220.

⁶ Pius XI, *Motu proprio „Romanorum pontificum”*, w: *Breviarum missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, s. 216-221.

⁷ P. Lesourd, *L'holocauste de Jeanne Bigard (1859-1934), Fondatrice de l'Œuvre Pontificale de Saint-Pierre Apôtre*, s. 224.

⁸ Pius XI, *Encyklika „Rerum Ecclesiae”*, z dnia 28 lutego 1926, w: *Breviarum missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, s. 235-255.

z prośbą do prymasa Polski, kard. Augusta Hlonda, o utworzenie Centralnego Biura Misyjnego na Ostrowie Tumskim w Poznaniu. Proszono też, by wezwał wiernych do zapisywania się do Papieskich Dzieł Misyjnych zorganizowanych we wszystkich parafiach. Kardynał Hlond na krótko przed Kongresem pisał: „Kongres Misyjny przyczyni się do tego, że dzisiejsza Polska zaliczy tę dawną swą powinność do najszczytniejszych zadań religijnych i cywilizacyjnych swego nowego bytu i że spełni ją sumiennie i szlachetnie, zdobywając sobie w Papieskich Dziełach Misyjnych owo miejsce, które jej się należy ze względu na stanowisko wśród narodów katolickich. Witam dalej Kongres Misyjny jako czynnik pogłębienia i ożywienia naszej pracy katolickiej w kraju. Ruch misyjny nigdy nie stanowił przeszkody dla innych przedsięwzięć katolickich i nie przyniósł ujmy miejscowym czy diecezjalnym pracom kościelnym, lecz przeciwnie wzbogacał zawsze i zapładniał życie katolickie siłą twórczą najczystszej ducha Chrystusowego. Ze kongres poznański wniesie świeże energie w nasze życie religijne i w naszą akcję katolicką, wnosząc to już stąd, że inicjatywa kongresu wyszła od studentów Uniwersytetu Poznańskiego i dają mu firmę nie kto inny, lecz nasze Akademickie Koła Misyjne. Jest rzeczą jasną, że młodzież naszych uniwersytetów, która chce być awangardą pochodu Ewangelii i kultury chrześcijańskiej na drugiej półkuli ziemskiej, będzie także twierdziła myśli katolickiej we własnym Narodzie”⁹.

W Księdze Pamiątkowej Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego znajdujemy referat wygłoszony przez ks. Mateusza Jeża na temat Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła. Autor zaznaczył m.in.: „Dzieło to wprowadzone już jest w wielu krajach katolickich i pracuje w całej pełni. Zakłada i utrzymuje mnóstwo burs i seminariów mniejszych oraz większych dla wykształcenia kleru krajowego, wydaje osobne czasopisma. W Holandii istnieje prawie w każdej parafii. Cóż więc pozostaje nam uczynić? Czy iść za przykładem tych małodusznych synów? Czy Namiestnika Chrystusowego? Nie potrzeba się chyba wiele namyślać! A więc, spełniając wolę Ojca św., uchwalamy wraz z innymi narodami na tym zjeździe misyjnym w Poznaniu, że Polska zakłada podwaliny pod Dzieło św. Piotra Apostoła i prosi Księcia Prymasa o ustanowienie Centrali tego Dzieła w Polsce”¹⁰.

Po II wojnie światowej działalność Papieskich Dzieł Misyjnych została w Polsce zawieszona. W latach 70. reaktywowano działalność Papieskiego Dzieła

⁹ *Jednodniówka ku uczczeniu Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego w Poznaniu, pod wysokim protektoratem Jego Eminencji Księźda Kardynała Augusta Hlonda Arcybiskupa Gnieźnieńskiego i Poznańskiego, Prymasa Polski, w dniach od 28 września do 2 października 1927 r. się odbywającego*, Poznań 1927, s. 3.

¹⁰ *Komitet Wykonawczy Kongresu Misyjnego* (wyd.), *Księga Pamiątkowa Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego, Poznań 28 września do 2 października 1927 r.*, Ostrów Tumski 1927/1928, s. 274-281.

ła św. Piotra Apostoła i jego pierwszym opiekunem był bp Jan Zaręba (1968-1970) następnie zaś bp Jan Wosiński (1970-1976). W 1976 r. Komisja Episkopatu do Spraw Misji wybrała krajowych sekretarzy Papieskich Dzieł Misyjnych. Sekretarzem Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła zostali: ks. M. Batogowski (1976-1981), ks. Jan Decyk (1981-1991) oraz kolejno ks. Antoni Kmiecik (1991), ks. Jan Piotrowski (1991-1992), br. Tadeusz Biegała (1992-1994) i ponownie ks. Jan Piotrowski (1994-1997). Dnia 10 października 1985 r. nominację na krajowego dyrektora PDM otrzymał bp Edmund Piszcz. Od tego czasu Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła organizowało co roku Dni Misyjne dla kleryków we wszystkich diecezjach oraz było miejscem spotkań i współpracy zarówno młodzieży żeńskiej, jak i męskiej objętej akcją powołaniową.¹¹

Jan XXIII w encyklice *Princeps Pastorum* z 28 listopada 1959 r. wyraził radość z owoców działalności Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła. Napisał w niej m.in.: „Pierwszego biskupa pochodzenia azjatyckiego konsekrowano w 1923 r.,¹² pierwszych wikariuszy apostołskich spośród Afrykańczyków wybrano w 1939 r. Natomiast w 1959 r. było już 68 biskupów pochodzenia azjatyckiego 25 pochodzenia afrykańskiego. Pozostały zaś kler rodzimy, który w 1918 r. liczył 919 kapłanów w 1957 r. wzrósł tylko w samej Azji do 5 553 kapłanów. W Afryce w 1918 r. było 90 rodzimych kapłanów, natomiast w 1957 r. ich liczba wzrosła do 1811”.¹³

Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła, tak intensywnie rozwijające się na całym świecie i przynoszące owoce w postaci coraz liczniejszego rodzimego kleru na misjach, w naszym kraju miało bardzo ograniczoną działalność. Dopiero na mocy ustawy z 17 maja 1987 r. Papieskie Dzieła Misyjne odzyskały w Polsce osobowość prawną.¹⁴ Mocnym impulsem do ich wznowienia były postanowienia II Polskiego Synodu Plenarnego, który odbył się latach 1991-1999. Jego owocem był m.in. dokument *Misyjny Adwent Nowego Tysiąclecia*. Rysuje on program polskiego Kościoła partykularnego zaangażowania w misyjną działalność Kościoła powszechnego. Numer 66 tego dokumentu mówi, że „szkoły wszyst-

¹¹ A. Kurek, *Polska misyjna i misjonarska*, w: E. Śliwka (red.), *Misyjny Wymiar Kościoła Katolickiego w Polsce 1945-1986*, Pieniężno 1992, s. 5-6; F. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Kraków 2003, s. 210-212.

¹² Był to Janvier Hayasaka, który w 1911 r. wyświęcony został na kapłana, a w 1927 r. został pierwszym biskupem Japonii. Świecenia biskupie przyjął 30 X 1927 r. w Rzymie z rąk Piusa XI.

¹³ Jan XXIII, *Encyklika „Princeps Pastorum” z 28 listopada 1959 r.*, w: *Breviarium missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, s. 334 (tekst całej encykliki – s. 339-370).

¹⁴ Ustawa z dn. 17 V 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, *Osoby prawne Kościoła i ich organy*, rozdz. 2, art. 7; <http://mateusz.pl/dokumenty/ustawapk.htm>*

kich stopni powinny zostać objęte działalnością Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci i Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła”.¹⁵ W tymże dokumencie św. Teresa od Dzieciątka Jezus, patronka Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła, jest ukazana jako wzór współodpowiedzialności za misję. W nr. 23 czytamy natomiast: „Współodpowiedzialność za misję jest prawem i obowiązkiem poszczególnych wiernych i całych wspólnot kościelnych. Znakomicie pojęła to i zrealizowała św. Teresa od Dzieciątka Jezus, która w 1927 roku została ogłoszona Patronką Misji, chociaż nigdy na misjach nie pracowała”.¹⁶ Jak stwierdził Jan Paweł II: „Teresa Martin, karmelitanka bosa z Lisieux, żarliwie pragnęła być misjonarką. I była nią. Sam Pan Jezus ukazał jej, w jaki sposób może realizować to powołanie: żyjąc w pełni przykazaniem miłości, miała zanurzyć się w samym sercu misji Kościoła, wspierać tajemniczą mocą modlitwy i komunii głosicieli Ewangelii. Droga, jaką szła, aby osiągnąć ten ideał życia, nie była drogą wielkich dokonań, które są udziałem nielicznych, ale przeciwnie – drogą dostępną dla wszystkich, «małą drogą» ufności i całkowitego zawierzenia siebie łasce Bożej. W ten sposób św. Teresa realizowała prawdę, którą przypomniał Sobór Watykański II, nauczając, że Kościół jest ze swej natury misyjny. Nie tylko ci, którzy wybrali życie misyjne, ale wszyscy ochrzczeni są w jakiś sposób posłani *ad gentes*”.¹⁷

Program zaangażowania Kościoła w naszym kraju w działalność misyjną, zawarty w dokumencie II Polskiego Synodu Plenarnego *Misyjny Advent Nowego Tysiąclecia*, nawiązuje do soborowego dekretu *Ad gentes*, który przypomina o aktualności Papieskiego Dzieła św. Piotra dzisiaj. „Kościół z wielką radością dzięki czyni za nieoceniony dar powołania kapłańskiego, którym Bóg obdarzył tylu młodzieńców wśród ludów niedawno nawróconych do Chrystusa. Silniejsze bowiem korzenie zapuszcza Kościół w każdej społeczności, kiedy różne wspólnoty wiernych posiadają rekrutujących się spośród ich członków, szafarzy zbawienia, jako biskupów, kapłanów i diakonów posługujących własnym braciom. W ten sposób młode Kościoły uzyskują powoli organizację diecezjalną z własnym klerem” (nr 16).¹⁸

Projekt, by szkoły wszystkich stopni zostały objęte działalnością Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci i Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła, został za-

¹⁵ *Misyjny Advent Nowego Tysiąclecia*, mszp., Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych, nr 66.

¹⁶ *Tamże*, nr 23.

¹⁷ Jan Paweł II, *Pojęła, przeżyła i opisała głęboką prawdę o Miłości*, Homilia wygłoszona 19 X 1997 r. z okazji ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza Doktorem Kościoła powszechnego, L'Osservatore Romano (wyd. pol.) 12/1997, s. 37-38.

¹⁸ *Dekret o Misyjnej Działalności Kościoła „Ad Gentes”*, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, s. 449-451.

czerpnięty z listu apostołskiego *Benignissimus Deus* (22 lutego 1965 r.) Pawła VI napisanego z okazji siedemdziesiątej rocznicy powstania Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła. Papież napisał w nim: „Wiadomo, z jaką miłością i wzruszającą gorliwością dzieci szkół podstawowych włączają się w Papieskie Dzieło Świętego Dzieciństwa, które zapala entuzjazmem ich niewinne dusze. Postanawiamy zatem, aby Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła było rozwijane wśród młodzieży szkół średnich. Ufamy, że młodzież, żywa nadzieją Kościoła, który na wzór Chrystusa w sposób szczególnie ją miłuje, jak również młodzieżowe stowarzyszenia katolickie potrafią zrozumieć święte ideały ludzi młodych, powołanych do kapłaństwa i chętnie włączą się w pomoc tym swoim rówieśnikom w krajach misyjnych”¹⁹. Ojciec Święty zaapelował w swoim liście również do biskupów oraz ich współpracowników z Papieskich Dzieł Misyjnych, by każdego roku organizowali dzień modlitw o powołania misyjne, a także prowadzili zbieranie ofiar na rzecz seminarzystów przygotowujących się do kapłaństwa w krajach misyjnych. Papież nie określił, kiedy należy organizować ten dzień. Najbardziej odpowiednim czasem jest przypadający w IV niedzielę Wielkanocy, zwaną Niedzielą Dobrego Pasterza, Światowy Dzień Modlitwy o Powołania w Kościele.

Największym impulsem do współpracy misyjnej w ramach Papieskich Dzieł Misyjnych, w tym również Dzieła św. Piotra Apostoła w Polsce, była encyklika *Redemptoris missio* Jana Pawła II z 1990 r. W nr. 84 mówi, że „w dziele ożywiania ducha misyjnego główne zadanie spoczywa na Papieskich Dziełach Misyjnych, jak to niejednokrotnie podkreślałem w Orędziach na Światowy Dzień Misyjny. Cztery Dzieła Papieskie – Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Dzieło Świętego Piotra Apostoła, Dzieciństwo Misyjne i Unia Misyjna – mają jeden wspólny cel, którym jest rozbudzenie w Ludzie Bożym poczucia odpowiedzialności za powszechną misję Kościoła. (...) Skoro Dzieła te zależą od Papieża i całego Kolegium Biskupów, także w zakresie Kościołów partykularnych, słusznie należy się im pierwszeństwo, ponieważ są środkiem tak do wpajania katolikom od dzieciństwa ducha prawdziwie powszechnego i misyjnego, jak i do pobudzania do skutecznego zbierania dobrowolnych ofiar na rzecz wszystkich misji, zależnie od ich potrzeb. Innym celem Dzieł Misyjnych jest budzenie powołań misyjnych na całe życie, zarówno w Kościołach starych, jak i w młodszych. Pragnę wyrazić życzenie, by ta posługa ożywiania ducha misyjnego coraz bardziej była kierowana ku temu celowi. W prowadzeniu swej działalności Papieskie Dzieła Misyjne zależą w skali powszechnej od Kongregacji do spraw Ewangelizacji Narodów,

¹⁹ http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost_letters/documents/hf_p-vi_apl_19650222_benignissimus-deus_lt.html.

a na szczeblu lokalnym od Konferencji Episkopatów i od Biskupów poszczególnych Kościołów, we współpracy z istniejącymi ośrodkami zajmującymi się rozbudzaniem ducha misyjnego: wnoszą one w świat katolicki ducha uniwersalizmu i posługi misjom, bez którego nie ma autentycznej współpracy”.²⁰

Jan Paweł II wyjątkowo doceniał Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła i na stulecie Dzieła²¹ wydał list apostolski *En ce temps*, w którym napisał: „Jak wspaniałe strony w historii Kościoła zostały zapisane na różnych kontynentach poprzez członków Dzieła św. Piotra Apostoła! Iluż kapłanów, zakonników i sióstr zakonnych dzięki temu Dziełu może radować się z możliwości zrealizowania swojego powołania. Podczas moich podróży apostolskich w Kościołach misyjnych przeżywałem radość spotykania się z księżmi i seminarzystami, z zakonnikami i siostrami zakonnymi pochodzącymi ze wspólnot tubylczych. (nr 1). W różnorodności kultur i fundamentalnej jedności całego Kościoła możliwe jest teraz sprawowanie posługi kapłańskiej w sposób bardziej dostosowany do ducha każdego narodu. Jest jednak jeszcze długa droga do tego, by wszystkie diecezje mogły mieć do dyspozycji wystarczającą ilość tubylczych kapłanów. Ciągłe jest nieodzowna obecność misjonarzy z zewnątrz. Wiem jednak, że ci ostatni aktywnie faworyzują formację tubylczego kleru, którego wzrost i rozwój jest najlepszą zapłatą za ich wysiłki apostolskie. Dzieło św. Piotra Apostoła odegrało wielką rolę nie tylko w tym, by młode Kościoły wzięły w swoje ręce pracę duszpasterską dzięki miejscowym powołaniom kapłańskim, ale również, by ci kapłani z pierwszej generacji zaczęli z kolei uczestniczyć w misji ewangelizacyjnej w innych krajach. Dwie założycielki Dzieła św. Piotra Apostoła, Joanna Bigard i jej matka Stefania to kobiety o wielkich sercach, którym Duch Święty jasno objawił konieczność tubylczego kleru dla zaszczerpienia Kościoła w krajach misyjnych. One usłyszały Boże wezwanie, by poświęcić swoje dobra, energię i całe życie dla wspomagania formacji kapłanów oraz zakonników i sióstr zakonnych na misjach. Realizując ten szlachetny cel oddały się pracy z entuzjazmem i uporem” (nr 2).²²

Statuty Papieskich Dzieł Misyjnych zatwierdzone w 1980 r. przez Jana Pawła II przewidują ścisły związek czterech Papieskich Dzieł Misyjnych (Rozkrzewiania Wiary, św. Piotra Apostoła, Misyjnego Dzieła Dzieci i Unii Misyjnej

²⁰ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris Missio”*, Wrocław 1995, s. 125-127.

²¹ F. Frank, *L’Oeuvre de Saint-Pierre Apotre: 100 ans au service du clerge autochtone, w Omnis Terra, Union Pontifical Missionnaire* 254/1989, s. 334-337.

²² Jan Paweł II, *List apostolski „En ce temps” z 1989 r. na stulecie Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła;*

http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_letters/1989/documents/hf_jp-ii_apl_19891001_cent-opera-san-pietro_fr.html;

polskie tłumaczenie: <http://www.pdpa.missio.org.pl/index.php?f01=3xxx20xxxxxxxxxx>.

Duchowieństwa) z Kongregacją misyjną, której każdorazowy sekretarz jest jednocześnie przewodniczącym Rady Wyższej Papieskich Dział Misyjnych a kardynał prefekt przewodniczącym Komitetu Najwyższego,²³ który „czuwa, by każde z Papieskich Dział Misyjnych rozwijało się prawidłowo i owocnie we własnym zakresie działalności i rozwiązuje wynikające przy tym między nimi trudności”.²⁴ Kardynał prefekt mianuje, na wniosek lokalnej Konferencji Episkopatu, dyrektora krajowego, który jest oficjalnym reprezentantem wszystkich czterech Papieskich Dział Misyjnych wobec miejscowej Konferencji. Dyrektor krajowy przedstawia każdego roku raport finansowy i raport z działalności poszczególnych Dział zarówno sekretarzom generalnym w Rzymie, jak i miejscowej Konferencji Episkopatu. Bierze również udział w dorocznym zebraniu Rady Wyższej w Rzymie, która jest wyrazem wspólnej łączności między Kościołami i troski o dobro misji w wymiarze uniwersalnym.²⁵

W swoim orędziu na Światowy Dzień Misyjny w 1989 r. Jan Paweł II pisał: „Papieskie Dzieło Św. Piotra Apostoła zachowuje niezmiennie całą swą wartość ze względu na cel, dla którego powstało, a którym jest «uwrażliwianie chrześcijan na sprawę formacji miejscowego kleru w Kościołach misyjnych. Zaprasza ono do współpracy w przygotowywaniu kandydatów do kapłaństwa przez pomoc duchową i materialną» (Statuty PDM, nr 15).²⁶ Dzieło św. Piotra Apostoła, którego przypomnienie uważam za swój obowiązek i któremu pragnę w swoim orędziu udzielić mojego poparcia, ogromnie się przyczyniło do rozwoju miejscowego kleru i nadal odgrywa ważną rolę, udzielając pomocy, dzięki której seminaria, domy formacyjne i ośrodki wyższych studiów w młodych Kościołach mogą przyjmować miejscowych kandydatów i odpowiednio przygotowywać ich do apostołskich zadań. Z całego serca dziękuję tym, którzy swoją modlitwą i ofiarami uczestniczą w realizowaniu programu Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła i zachęcam wszystkich wiernych, aby sławili Pana za cuda, których dokonał, posługując się Stefanią i Joanną Bigard, całkowicie oddanymi misji. «Kościół – jak napisałem w liście apostołskim *Mulieris dignitatem* – składa dzięki za wszystkie przejawy kobiecego geniuszu w ciągu dziejów» (nr 31), nie może

²³ A. Kmiecik, *Posyłam Was, Misja Chrystusa Odkupiciela powierzona Kościołowi*, Warszawa 1995 r. s. 145-147; *Statuty Papieskich Dział Misyjnych*, „Missio-Polonia”, Warszawa 1994.

²⁴ Pius XI, *Motu proprio „Decessor noster”*, z dnia 24 czerwca 1929 r., w: *Breviarum missionum, wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, s. 259-264.

²⁵ A. Kmiecik, *Posyłam Was, Misja Chrystusa Odkupiciela powierzona Kościołowi*, s. 145-147; *Statuty Papieskich Dział Misyjnych*.

²⁶ *Tamże*.

bowiem nie wychwalać Pana, podziwiając owoce ewangelizacji i świętości, dojrzewające dzięki Dziełu rozpoczętego przez Stefanię i Joannę Bigard”.²⁷

Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła pomaga również dzisiaj rozwiązywać problemem kształcenia tubylczych powołań. W krajach misyjnych nie brakuje powołań kapłańskich i zakonnych, lecz brak jest środków na ich utrzymanie i kształcenie. Sekretariat Generalny Dzieła w Rzymie dysponuje rocznie około 30 mln euro,²⁸ by utrzymać 850 seminariów duchownych: niższych, wyższych i propedeutycznych oraz 1500 nowicjatów męskich i żeńskich miejscowych zgromadzeń na misjach. Większość tych pieniędzy służy bezpośrednio kształceniu i formacji seminarzystów oraz kandydatów do życia zakonnego. Tylko 20-25% przeznaczana jest na budowanie, wyposażanie i remont seminariów oraz domów formacyjnych. Seminarium liczące 100 alumnów potrzebuje na roczne utrzymanie ok. 2 mln dolarów. Wiele misyjnych seminariów próbuje zaspokajać swoje potrzeby, zakładając farmy, uprawiając pola i ogrody warzywne. Największym problemem jest wyposażanie bibliotek, komputeryzacja i formowanie przyszłych profesorów do seminariów.²⁹

W 2011 r. na subsydia zwyczajne PDPA (stypendia dla kleryków) przeznaczono na poszczególne kontynenty następujące sumy:

Afryka	15 819 533 \$
Ameryka	324 250 \$
Azja	5 821 973 \$
Europa	78 696 \$
Oceania	311 239 \$
Razem	21 712 958, 70 \$ ³⁰

W 2010 r. wpłynęły na konto PDPA wpłynęły ofiary z różnych kontynentów:

Europa	17 970 926 \$
Ameryka	7 622 511 \$
Azja	1 446 821 \$
Oceania	841 611 \$
Afryka	376 510 \$

²⁷ Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Misyjny w 1989 r. w Apelu i orędzie na Światowy Dzień Misyjny 1930-201*, Studia i Materiały Misjologiczne 17/ 2010, s. 282-285.

²⁸ Państwa, w których walutą jest euro, przekazują zebrane fundusze na PDPA w tejże walucie. Inne państwa zamieniają swoją walutę na dolary amerykańskie, przekazując pieniądze na pomoc wyznaczanym seminarium. Fundusze PDPA są w dwóch walutach.

²⁹ J. Du mon, *Les Dames Bigard et l'Œuvre de Saint-Pierre Apôtre aujourd'hui*, s. 36-51.

³⁰ Sprawozdanie roczne Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła za 2011 r., Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie.

W ramach subsydiów nadzwyczajnych PDPA w 2011 r. m.in. finansowano budowy: wyższego seminarium w diecezji Xuan-Loc w Wietnamie, niższego seminarium św. Denisa w Ugandzie i w diecezji Lai w Czadzie, czterech sal wykładowych w wyższym seminarium w Lokossa w Beninie, nowego budynku w wyższym seminarium św. Jana Chrzciciela w Fianarantsoa na Madagaskarze, nowego seminarium międzydiecezjalnego w diecezji Huambo w Angoli, sypialni dla seminarzystów i mieszkań dla profesorów w niższym seminarium w diecezji San w Mali, nowego budynku w seminarium propedeutycznym św. Pawła w Kaolack w Sénégalu, kaplicę w niższym seminarium św. Józefa w diecezji Sumbe w Angoli, rekonstrukcję kaplicy św. Józefa w Dakarze w Senegalu, 20 pryszniców w niższym seminarium św. Pawła z Tionkuy w Burkina Faso oraz przesłano za pośrednictwem Missio Belgique 25 komputerów do wyższego seminarium św. Piotra I Pawła w Ouagadougou w Burkina Faso.³¹

Obecnie Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła istnieje w 150 krajach świata. Każdy może zaangażować się w nie, modląc się o powołania w krajach misyjnych, składając dobrowolną ofiarę na utrzymanie seminarzystów lub zamawiając mszę św., z której ofiara będzie przekazana na seminaria.

Aby wspomagać dzieło wykształcenia kapłanów na misjach, został stworzony w Polsce w 1997 r. fundusz mszalny. Wierni mogą zamawiać msze św., przysyłając ofiary na konto Papieskich Dzieł Misyjnych. Sekretariat Krajowy PDPA wysyła potwierdzenia, nie określając jednak dokładnie ani daty, ani osoby kapłana, który mszę św. odprawi. Msze św. odprawiają kapłani zaangażowani w Papieską Unię Misyjną, ofiary zaś przekazywane są na fundusz PDPA. W krajach Europy Zachodniej wciąż rozwija się, zapoczątkowana przez Joannę i Stefanię Bigard, praktyka „adopcji” kleryka zobowiązująca do udzielania mu duchowego i materialnego wsparcia. Dla kleryka z niższego seminarium jest to 500 dolarów amerykańskich rocznie a dla kleryka z Wyższego Seminarium Duchownego 1000.³²

Dzisiaj są wciąż aktualne słowa papieża Innocentego XI, które napisał do jednego z pierwszych wikariuszów apostolskich Dalekiego Wschodu: „Bardziej pragnąłbym otrzymać od ciebie wiadomość, że wyświęciłeś jednego tubylczego księdza niż tej, że nawróciłeś 50 tysięcy wiernych”³³. Te słowa, które zainspirowały Jeanne Bigard i doprowadziły do narodzin Dzieła św. Piotra Apostoła są wyzwaniem dla wszystkich członków Mistycznego Ciała Chrystusa.

Kiedy rozpoczęły się obrady II Soboru Watykańskiego zdecydowaną większością biskupów i księży w Afryce stanowili misjonarze. Dziś jest odwrotnie.

³¹ Tamże.

³² F. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II*, s. 210-212.

³³ J. M. Goiburou Lopetegui, *Duch misyjny, vademezum*, s. 186.

Prefekt Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, kard. Fernando Filoni, oznajmił, że aż 90 % posługujących na Czarnym Łądzie duchownych to rodowici Afrykanie. Dzięki stałej pomocy udzielanej przez Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła w ciągu ostatniego pół wieku zupełnie zmieniło się oblicze Kościoła misyjnego na całym świecie.

Anna Siudak FMM, Warszawa

II. HISTORIA POWSTANIA „MISJI DZISIAJ” – DWUMIESIĘCZNIKA PAPIESKICH DZIEŁ MISYJNYCH

„Roczniki Rozkrzewiania Wiary” – czasy zaborów i dwudziestolecia międzywojennego

„Misje Dzisiaj”, dwumiesięcznik Papieskich Dzieł Misyjnych (PDM), bierze początek od „Roczników Rozkrzewiania Wiary”, które ukazywały się w Polsce w czasach zaborów w XIX w. Było to pierwsze czasopismo o tematyce misyjnej w Polsce, które powstało po założeniu Dzieła Rozkrzewiania Wiary w naszej ojczyźnie w 1837 r., czyli 15 lat po założeniu tego Dzieła przez Paulinę Jaricot w Lyonie. Za pontyfikatu Piusa XI w 1922 r. Dzieło otrzymało status papieskiego. Wtedy Dzieło Rozkrzewiania Wiary „dotarło” do Gniezna, Poznania i na Górny Śląsk. Kanonicznie zostało wprowadzone w archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej w 1835 r., gdzie od 1863 r. – na wzór Centrali w Lyonie – zaczęły wychodzić w Poznaniu „Roczniki”.

Do założenia i rozwoju czasopisma „Roczniki Rozkrzewiania Wiary” przyczynił się wówczas ks. prałat Władysław Meszczyński, długoletni sekretarz oraz towarzysz więzienia kard. Mieczysława Ledóchowskiego, który w latach (1892-1902) pełnił funkcję prefekta Kongregacji Ewangelizacji Narodów w Rzymie. „Roczniki” zawierały przede wszystkim listy od misjonarzy, dokumenty Kościoła na temat misji oraz informacje dotyczące Dzieła. W okresie nasilenia się *Kulturkampfu* wydawania „Roczników” podjęli się oo. jezuita w Krakowie, gdzie ukazywały się one w latach 1883-1921 r. Od tego roku jezuita zaczęli podawać wiadomości o Dziele Rozkrzewiania Wiary w swoim obszernym piśmie misyjnym „Misje Katolickie”.

W latach 1925-1927 zaczęto wydawać w Poznaniu „Pobudkę Misyjną” jako organ Towarzystwa Misyjnego archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej, która w latach 1927-1928 stała się organem wydawniczym Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary. Natomiast w latach 1929-1939 w Poznaniu ponownie zaczęły

się ukazywać „Roczniki Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary”.¹ Publikowane były w nakładzie 38 tys. egzemplarzy i oparte były na systemie „dziesięciu osób”, włączyły więc ok. 338 tys. członków do współpracy misyjnej w ramach tego Dzieła.² Powróciły w 1929 r. i wydawane były w Poznaniu aż do wybuchu II wojny światowej (1939 r.).

„Papieskie Intencje Misyjne” – czasy powojenne

W latach powojennych żadne z Dzieł Papieskich, wśród nich Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary, które było agendą wydawniczą czasopisma, nie zdołało się odrodzić, gdyż Ustawa z 4 IX 1949 r. o rejestracji stowarzyszeń skłoniła Episkopat Polski do zawieszenia działalności PDM w Polsce. Dopiero po utworzeniu w 1967 r. (według zalecenia II Soboru Watykańskiego) Komisji Episkopatu ds. Misji powołano na nowo do istnienia wszystkie cztery Papieskie Dzieła Misyjne.³ Decyzję podjęto na 115. Konferencji Episkopatu Polski, podczas której przewodniczący Komisji, bp Kazimierz Kowalski, zgłosił postulat, by odnowić w Polsce wszystkie Papieskie Dzieła Misyjne. Postulat ten został zrealizowany i przywrócono je jako formę duszpasterską w 1970 r. podczas pobytu w Polsce abp. Sergio Pegnedoli, sekretarza Kongregacji ds. Ewangelizacji Ludów. Dyrektorem krajowym PDM został bp Jan Wosiński, który w 1972 r. został mianowany przewodniczącym Komisji Episkopatu ds. Misji. Do 1990 r. obie te funkcje były łączone.⁴

Do realizacji zadań Komisji i Dyrekcji Krajowej PDM powołano Biuro Misyjne. W jego skład wchodziło kilka agend: zespół redakcyjny, wydawniczy, poligrafia, magazyn mass-media, biblioteka, punkt dystrybucji własnych i nabytych materiałów propagandowych. Według regulaminu, wszystkie materiały znajdujące się w Biurze były własnością Papieskich Dzieł Misyjnych i miały służyć realizacji celów tychże Dzieł.⁵

W formie akcydensów

W 1971 r. Biuro Misyjne zaczęło wydawać przepisywane na maszynie komentarze do papieskich intencji misyjnych wyznaczonych przez Ojca Świętego na dany miesiąc, ukazujące aktualne potrzeby i problemy działalności mi-

¹ „Roczniki Związku Akademickich Kół Misyjnych w Polsce”, t. XI 1928, s. 180-184.

² *Guida delle missioni cattoliche*, .Roma 1934.

³ *Dekret o działalności Misyjnej Kościoła „Ad gentes”*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*. Poznań 1987, s. 436-474.

⁴ E. Śliwka (red.), *Wymiar Misyjny Kościoła Katolickiego w Polsce (1945-1986)*, Pieńiężno 1992, s. 27-38.

⁵ Regulamin Biura Misyjnego (Przewodniczący Komisji Episkopatu ds. Misji i dyrektor krajowy Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce bp Jan Wosiński), 15 XII 1972 r.

syjnej Kościoła, przypominające katolikom, że z racji misyjnej natury Kościoła na każdym z nich spoczywa obowiązek dzielenia się Ewangelią. Komentarze te były pomocne w parafiach, w których odbywały się comiesięczne nabożeństwa misyjne. Wykorzystywane były również jako gazetki do gablotek parafialnych. Wydawane były w formie akcydensów. Na początku zajmowały dwie strony maszynopisu i liczyły 2 tys. nakładu. Z biegiem czasu pojawiła się potrzeba czasopisma o charakterze typowo misyjnym, dostępnym dla szerokiego grona odbiorców i przedstawiającym szeroki wachlarz spraw misyjnych. Na konieczność takiego czasopisma wskazywała także Kongregacja Ewangelizacji Narodów. Z czasem stały się one częścią czasopisma „Papieskie Intencje Misyjne”.

Głównym powodem nalegania Kongregacji było pojawienie się czasopisma misyjnego w Jugosławii. Kongregacja żywiła więc przypuszczenie, że skoro udało się to w Jugosławii, to nie powinno być także przeszkód i w Polsce. Podejmowane jednak wcześniej próby rejestracji czasopisma kończyły się niepowodzeniem. Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk tłumaczył odmowę brakiem potrzeby tworzenia odrębnego pisma, skoro informacje o życiu i działalności misjonarzy na terenach tzw. Trzeciego Świata mogą być publikowane na łamach istniejących już w Polsce czasopism religijnych.⁶

Podejmowane kolejne próby kończyły się wciąż niepowodzeniem. Udało się dopiero w 1980 r. W styczniu wydano po raz pierwszy pismo o tytule „Papieskie Intencje Misyjne”. Początkowo nie było ono zarejestrowane jako czasopismo. Miało nakład 1000 egzemplarzy, 8 stron objętości i przez kilkanaście miesięcy ukazywało się jako miesięcznik. Tytuł podyktowany był względami politycznymi. Chodziło o możliwość przeforsowania nowego czasopisma o tytule już istniejących akcydensów.

W 1981 r. Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk dał pozwolenie na wydawanie „Papieskich Intencji Misyjnych” jako dwumiesięcznika (sześć razy w roku), o objętości 16 stron i nakładzie 10 tys. egzemplarzy.⁷ Nadal jednak nie uznawał go za czasopismo, a jedynie za publikację.⁸

Rejestracja czasopisma

W styczniu 1982 r. ukazał się pierwszy numer dwumiesięcznika „Papieskie Intencje Misyjne” na prawach czasopisma. Jego redaktorem naczelnym został

⁶ Decyzja prezesa Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, Stanisława Kosickiego. Warszawa, 7 V 1974 r., przesłana do wiadomości Księgarni Świętego Wojciecha, odpis z Arch. PDM.

⁷ Zezwolenie Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Warszawa 2 II 1981 r., nr. EJ-0242-R/81

⁸ Pismo mgr Ryszarda Raczkowskiego z Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk do ks. A. Koszorza, Warszawa 12 V 1981 r., nr. GP. II-441/526/81. Arch. PDM.

ks. Antoni Koszorz SVD, dyrektor Biura Misyjnego. Czasopismo wydawane było przez Sekretariat Krajowy Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary (jednego z czterech Papieskich Dzieł Misyjnych), zaś drukowane w Zakładzie Małej Poligrafii Biura Misyjnego.

Omawiane czasopismo w pierwotnej wersji miało służyć duszpasterzom jako materiał pomocniczy przy organizowaniu zalecanych przez Komisję Episkopatu ds. Misji comiesięcznych nabożeństw misyjnych. Dwie pierwsze strony każdego numeru zawierały teksty służące do prowadzenia nabożeństw. Składało się na nie: wprowadzenie, sugestie do homilii i modlitwy wiernych. Pozostałe 14 stron to artykuły o tematyce misyjnej, i refleksje wiążące się tematycznie z intencjami modlitw w danym miesiącu. Od marca 1983 r. materiały liturgiczne przyjęły formę osobnych broszur. Wtedy też każdy numer „Papieskich Intencji Misyjnych” zawierał dwie środkowe strony przeznaczone dla dzieci. Kolumny te od 1984 r. rozwinęły się w oddzielne czasopismo pt. „Świat Misyjny”.

Od numeru 6/1982 redaktorem naczelnym był ks. Stanisław Bogdański SDB; od nr. 2/1983 – ks. Tadeusz Dusza MSF. W 1984 r. pismo redaguje zespół, zaś od numeru 2/1985 redaktorem naczelnym był ks. Piotr Ilwicki; natomiast od numeru 3/1986 przez kilka kolejnych lat ponownie ks. Stanisław Bogdański SDB.⁹ W latach 1991-2000 redaktorem naczelnym czasopisma był ks. Antoni Kmiecik (do 1995 r. jako prodyrektor krajowy PDM, do 2000 r. – dyrektor krajowy PDM). Redaktorem naczelnym „Misji Dzisiaj” w latach 2000-2010 był ks. Jan Piotrowski, a od 2010 r. jest nim ks. Tomasz Atlas.

Transformacja czasopisma po 1990 r.

W 1990 r. po transformacji ustrojowej doszło do rozdzielenia formalnego funkcji przewodniczącego Komisji Episkopatu ds. Misji i dyrektora krajowego Papieskich Dzieł Misyjnych i rozwiązania Biura Misyjnego.

W ramach wolnego rynku, w celu usprawnienia prac wydawniczych i podniesienia jakości publikacji, ówczesny dyrektor krajowy, bp Wojciech Suski, wraz z prodyrektorem krajowym, ks. Antonim Kmiecikiem, dekretem z dn. 24 sierpnia 1993 r. powołali Wydawnictwo Papieskich Dzieł Misyjnych „Missio-Polonia”. W ramach Wydawnictwa zaczęły działać redakcje wydające czasopisma poszczególnych Dzieł: „Świat Misyjny” (Papieskie Dzieło Misyjne Dzieci), „Światło Narodów”, obecnie „Lumen gentium” (Papieska Unia Misyjna) oraz „Papieskie Intencje Misyjne”, które od numeru 2/1991 zostały określone jako czasopismo Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary i Papieskiego Dzieła Świętego Piotra Apostoła.

⁹ Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie, Pisma dyrekcji krajowej PDM 1980-1993.

Zmiana tytułu i szaty graficznej

W połowie lat 90. z powodu zmian na rynku prasowym i potrzeb odbiorców mediów oraz wypowiedzi Jana Pawła II, które wyraźnie inspirowały świeckich katolików do aktywnej działalności na rzecz środków społecznego przekazu¹⁰ dyrekcja Wydawnictwa PDM „Missio-Polonia” wraz z zespołem redakcyjnym, w celu zwiększenia poczytności „Papieskich Intencji Misyjnych”, podjęła decyzję zmiany tytułu czasopisma na bardziej prasowy oraz szaty graficznej na kolorową i bardziej ilustrowaną. Czasopismo pod nowym tytułem i w nowej szacie graficznej zaczęło się ukazywać od numeru 5/1997. Okazją do zaprezentowania go w nowej wersji była zaplanowana na październik 1997 r. promocja Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, które obchodziło wówczas 175. rocznicę powstania. Założycielka Dzieła Rozkrzewiania Wiary i Żywego Różańca, sługa Boża Paulina Jaricot, przywiązywała dużą wagę do apostołstwa prasy misyjnej.¹¹

Nowy tytuł – „Misje Dzisiaj” – wskazuje na powszechny charakter misyjnej działalności Kościoła w świecie oraz nawiązują do tytułu czasopisma wydawanego przez Papieskie Dzieła Misyjne w Kanadzie – „Missions Today”. Poprzedni tytuł stał się podtytułem i pozostał nadal motywem przewodnim czasopisma. Odnosi się on do komentarzy opatrzonych plakatami nawiązującymi tematycznie do papieskiej intencji na dany miesiąc, stały się częścią nowego czasopisma. Szata graficzna czasopisma uległa całkowitej zmianie. Okładka czasopisma przyjęła formę jednołamową. Winieta zawiera nazwę czasopisma rozmieszoną na szerokość kolumny, pod nią z lewej strony numer kolejny czasopisma i rok wraz z nazwą miesiący, w prawym rogu pod tytułem znajduje się podtytuł ułożony trzypiętrowo, któremu towarzyszą insygnia papieskie. Okładka „Papieskich Intencji Misyjnych” była podzielona na dwa łamy, jeden wypełniało zdjęcie, drugi – z prawej strony – teksty intencji na dwa miesiące. Tytuł był ułożony w trzypiętrowym jednołamowym układzie z prawej strony. Natomiast w „Misjach Dzisiaj” została zaprojektowana jednokolumnowo, wypełniona zdjęciem z tytułami wybranych artykułów.

Treść czasopisma przyjęła formę krótkich tekstów i została pogrupowana w odpowiednie rubryki: „Polscy Misjonarze”, „Wierzenia i Religie”, Dossier/Wywiad/Reportaż, „Kościół i Społeczeństwo”, „Świadkowie Wiary”, „Intencja Misyjna”, „Aktualia”, „Różaniec Misyjny”, „Młodzież dla Misji”, „Misjonarze Piszą”, „Ze świata”, „Z kraju”, „Solidarność Misyjna”. Nowością było wprowadzenie rubryki „Młodzi dla Misji”, która zajmowała na początku dwustronicową

¹⁰ Jan Paweł II, *Orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Archiwum KAI, Warszawa.

¹¹ Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych, Sprawozdania z działalności Wydawnictwa Missio-Polonia w latach 1994-1998.

rozkładówkę, potem rozwinęła się do 4 stron. Liczba stron w czasopiśmie „Misje Dzisiaj” zwiększyła się do 32. Powiększył się też nakład do 16 500 i zmienił rodzaj papieru na kredowy.¹²

W latach 2000-2010 zwiększyła się liczba stron (do 40), przybyły rubryki „Z Życia PDRW” i „Z Życia PDPA”, „Solidarni z Ojcem Świętym” oraz w miejsce „Polscy Misjonarze” pojawiła się rubryka „Historia Misji”.¹³

Od stycznia 2013 r. nastąpiła kolejna zmiana szaty graficznej czasopisma „Misje Dzisiaj”, które stało się agendą wydawniczą wszystkich czterech Dziel. Zaprojektowana została okładka i makieta czasopisma i zwiększona liczba stron do 44. Okładka pozostała jednokolumnowa, zniknął podtytuł wraz z herbem papieskim. Natomiast winieta zmieniła *layout* na stały czerwony kolor tytułu i białe tło.

Czasopismo zostało podzielone na nowe rubryki: „Raport”, który zawiera słowo wstępne do tematu wiodącego, wywiad i reportaż nawiązujący do głównego tematu; „Wierzę, więc Głoszę” – przedstawia świadectwo wiary głoszących Ewangelię w krajach misyjnych; „Misjonarze Piszą” – listy misjonarzy z różnych krajów misyjnych; „Projekty PDRW” – artykuły tutaj zamieszczane informują o pomocy tego Działu w realizacji projektów społecznych i religijnych w krajach podlegających pod Kongregację Ewangelizacji Narodów. Rubryki: „Papieskie Intencje Misyjne” zawiera komentarze do problemów Kościoła misyjnego na różnych kontynentach wraz z plakatami do wykorzystania w gablotkach parafialnych, seminaryjnych czy szkolnych; PDPA – prezentuje potrzeby materialne i duchowe seminarzystów w krajach misyjnych; „Róże Różańcowe dla Misji” – ma służyć inspirowaniu członków Róż Żywego Różańca do zaangażowania się w pomoc dziełu misyjnemu Kościoła w świecie. Rubryka „Misyjne Zamyślenia” – przedstawia refleksję na temat powołania misyjnego. Kolejna rubryka to „Misyjne Apostolstwo Chorych” – zaprasza chorych i cierpiących do ofiarowania swojego cierpienia w intencji misji i prezentuje świadectwa osób angażujących się w to apostolstwo. „Dookoła Świata Misyjnego” podaje informacje z krajów misyjnych, z Watykanu oraz z Polski. „Ciekawostki Misyjne” dotyczą świata misyjnego, tam gdzie głoszona jest Ewangelia, różnych sfer życia misjonarza, zwyczajów i obyczajów ludu, kuchni misyjnej itd. Rubryka „Religie i Wierzenia” – prezentuje rzeczywistość religijną, w której porusza się misjonarz; „Młodzi dla Misji” to cztery strony, które zachęcają młodych ludzi do zaangażowania się w pomoc misjom przez świadectwa wolontariuszy misyjnych i misjonarzy świeckich; „Wokół Nas” – na dwóch stronach można zapoznać się

¹² „Misje Dzisiaj” (1997-2000), Archiwum PDM, Warszawa.

¹³ „Misje Dzisiaj” (2000-2010), *tamże*.

ze sposobami odnowy ducha misyjnego poprzez nową ewangelizację. „Misjoteka” – omawia filmy, książki o krajach misyjnych i muzykę stamtąd pochodząca. Jest też w piśmie „Felieton” osoby świeckiej i duchownej na temat bieżących problemów z dziedziny głoszenia Ewangelii. Przedostatnia rubryka czasopisma to „Pomoc Misjom” – prezentuje ona różne formy pomocy misjom, propagowania idei misyjnej, „Wydawnictwo Missio-Polonia” (omawia nowości wydawnicze). Ostatnia strona okładowa zawiera plakat reklamujący ważne wydarzenia misyjne w Kościele, służące animacji, np. Misyjne Spotkanie Duchowieństwa na Jasnej Górze organizowane przez Papieskie Dzieła Misyjne; Niedziela Misyjna – święto patronalne PDRW; Dzień Ofiarowania Cierpienia w Intencji Misji, przypadający w uroczystość Zesłania Ducha Świętego itd.¹⁴

Program redakcji

„Papieskie Intencje Misyjne”, a obecnie „Misje Dzisiaj”, są dwumiesięcznikiem o charakterze informacyjno-formacyjnym. Czasopismo to dokonuje na swoich łamach wszechstronnego przeglądu misyjnej działalności Kościoła katolickiego w świecie. W odróżnieniu od innych czasopism o tej tematyce, mówiących o problemach misyjnych poszczególnych zgromadzeń, zawiera ono informacje o posłudze polskich misjonarzy wszystkich stanów – zarówno zakonnych, jak diecezjalnych oraz świeckich. Ma na celu przekazywanie informacji o ich pracy, które udokumentowane są listami misjonarzy do redakcji i do wspólnot zakonnych oraz przekazywane są w formie wywiadów, reportaży od misjonarek i misjonarzy, pracujących w różnych krajach na pięciu kontynentach. Misjonarze dzielą się swoimi refleksjami na temat swojego powołania, przeżyciami, przemyśleniami mniej lub bardziej głębszymi, wrażeniami ze spotkań z ludźmi o zupełnie innej mentalności, kulturze, zwyczajach, i wierzeniach. Mówią one też o samotności misjonarza, jego trudach, o tym, co znaczy być misjonarzem w terenie, gdzie trzeba pokonywać rozległe przestrzenie, docierać do miejsc bardzo odległych, jeździć drogami, które niewiele mają wspólnego nawet z tzw. polskimi drogami. Misjonarze dają świadectwo swojego dojrzewania w powołaniu misyjnym, w niektórych krajach przypieczętowaną ofiarą z życia.

Czasopismo zamieszcza również artykuły przedstawiające trudny dialog Kościoła katolickiego z religiami niechrześcijańskimi. Na uwagę zasługuje wywiad w nr 2/2013, w którym misjonarz ze gromadzenia ojców białych opowiada o dialogu przez obecność w muzułmańskiej Algierii, gdzie posługuje jako dyrektor Centrum Kultur Saharyjskich w Ghardai. Z publikacji w rubryce „Religie i Wierzenia” można się dowiedzieć o specyfice wielkich religii świata, m.in.

¹⁴ „Misje Dzisiaj” nr 1/2013, Archiwum PDM, Warszawa.

o swoistości buddyzmu, hinduizmu, islamu, konfucjanizmu oraz religii plemiennych w kontekście oryginalności przesłania chrześcijańskiego z podkreśleniem różnic, jakie w tych religiach tkwią. Problem dialogu jest również polecany modlitwom raz w roku w styczniowej Papieskiej Intencji Misyjnej i przybliżany w komentarzach, które pełnią funkcję formacyjną. Innym zagadnieniem poruszonym w „Misjach Dzisiaj” jest ekumenizm. Podział wśród wyznawców Chrystusa, rywalizacja i wzajemne zwalczanie są przeszkodą w głoszeniu Ewangelii. Artykuły na ten temat przybliżają czytelnikowi problem jedności chrześcijan, wskazują na konieczność darzenia wyznawców Kościołów odłączonych od Stolicy Apostolskiej szacunkiem i miłością w celu dawania jednoznacznego świadectwa o Chrystusie.¹⁵

Zespół i autorzy

W skład zespołu redakcyjnego wchodzi pracownicy Wydawnictwa „Missio-Polonia” i poszczególnych Dzieł, którzy są odpowiedzialni za rubryki w czasopiśmie. Autorami artykułów są przede wszystkim misjonarze, a także pracownicy Papieskich Dzieł Misyjnych, wykładowcy i absolwenci misjologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, wolontariusze misyjni, osoby dysponujące wiedzą religioznawczą i etnograficzną oraz mariologiczną.

Czasopismo „Misje Dzisiaj” stara się przybliżyć specyfikę działalności Kościoła wśród nieznanymi narodów. Ma na celu nie tylko informowanie, ale przede wszystkim formowanie duchowe czytelnika, wskazując na potrzebę współpracy w ewangelizacyjnym dziele Kościoła, który ze swej natury jest misyjny. Czasopismo nieustannie rozwija swój uniwersalny charakter.

Mariola Krystecka, Warszawa

III. SYNKRETYZM RELIGIJNY

Synkretyzm religijny to zjawisko, które niemal zawsze „towarzyszy” religii. Stanowi podważenie jej istoty, natury, jako zwartego, uporządkowanego systemu. Wiąże się z procesami napięć czy też kryzysów doświadczanych przez daną religię bądź religie, czy w ogóle – kulturę.

Synkretyzm to scalanie, łączenie w całość różnych poglądów religijnych, sprzecznych, wykluczających się, ale też i podobnych. W wyniku owego scalania powstaje ostatecznie synkretyczna religia. Nazwa „synkretyzm” przydawana

¹⁵ Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes*, s. 6.

jest nadto mieszaniu się, asymilacji bądź stopieniu się różnych systemów religijnych w wyniku tzw. procesów synkretyzacyjnych. Zespolone mogą być aspekty filozoficzne danej tradycji religijnej, elementy doktrynalne oraz kultyczne, symbole, idee, jak również czynniki struktury instytucjonalnej (organizacyjnej). Określenie „synkretyzm religijny” odnosi się zarówno do wskazanych procesów synkretyzacyjnych, jak i ich rezultatu w postaci nowego jakościowo ruchu, kultu bądź religii. Jest on zjawiskiem powszechnym w dziejach kultury.

Proces synkretyzmu religijnego na pierwszym etapie jest powierzchowny oraz eklektyczny. W dalszej kolejności przenika i sięga coraz głębiej w życie religijne. Czynnikiem umożliwiającym oraz ułatwiającym synkretyzm jest niestabilność jednej ze stron interreligijnego kontaktu, szczególnie wyraźna w czasie kryzysu cywilizacyjnego bądź kulturowego. Najbardziej prosty sposób synkretyzacji polega na inkorporacji wybranych elementów obcej religii do starego systemu religijnego. Wyróżnia się synkretyzm „płytki” (formalny, pozorny), w którym ukształtowane zostały przede wszystkim formy zewnętrzne religii oraz „głęboki” (właściwy, strukturalny), w którym dokonuje się przebudowy całego dotychczasowego systemu religijnego.

Synkretyzm odrzuca trwałość i niezmienność zasad konstytuujących dany system religijny. Ignoruje rygorystyczny doktrynalny, nie pozwalający na mieszanie się poglądów o różnej religijnej proveniencji. Wyróżnia się niekontrolowaną spontanicznością. Obca jest mu refleksja racjonalna nad złożonością zjawisk religijnych. Cechą charakterystyczną synkretyzmu religijnego jest natomiast uznanie obcych ideowo wpływów za własne, a tym samym odejście od pierwotnej (czyli „czystej”) postaci danej religii.

Według Aleksandra Posern-Zielińskiego, „produktem” synkretyzmu religijnego. stały się: buddyzm, chrześcijaństwo i islam. Teza ta wskazuje jednakże na zbyt uproszczony dyskurs. Z punktu widzenia naturalistycznej czy ewolucyjnej interpretacji genezy religii można taką tezę głosić. Opierając się natomiast na objawieniowej teorii genezy religii (w Polsce opracowanej i upowszechnianej przez Mariana Ruseckiego), teza ta jest bezzasadna. A. Posern-Zieliński uważa nadto, że religijny etnocentryzm i izolacjonizm uniemożliwił wymianę idei religijnych w judaizmie. Według tego badacza, synkretyzm religijny był typowym i powszechnym zjawiskiem w epoce kolonialnej i postkolonialnej, kiedy ekspansja prozelityzmu odbywała się pod protektoratem określonych sił politycznych.

Autor ten wyróżnił następujące formy synkretyzmu, na które wpływ miała specyfika historycznego kontekstu konfrontacji religii:

1. Ruchy synkretyczne o silnych znamionach natytywizmu (dążenia do zachowania zagrożonej tożsamości kulturowej danej zbiorowości ludzkiej w sytuacji zetknięcia się z obcymi wzorcami) bądź millenaryzmu.

2. Kultury synkretyczne powstałe na gruncie wierzeń tubylczych lub w ramach formalnie zaakceptowanego chrystianizmu.

3. Religie synkretyczne *sensu stricte* ukształtowane z ruchów bądź kultów synkretycznych i przybierające postać niezależnej religii (wyznania), łączącej wzory tubylcze i chrześcijańskie.

4. Synkretyzm religii ludowych występujący na terenach wiejskich tych regionów świata, gdzie w epoce kolonialnej utrwaliło się chrześcijaństwo, bez trwałego wyeliminowania wcześniejszego „podłoża światopoglądowego” (Ameryka Łacińska).

O ile teza o synkretycznym charakterze chrześcijaństwa, głoszona przez A. Posern-Zielińskiego jest łatwa do zanegowania, o tyle powyższy podział, wyróżniający określone formy synkretyzmu, można przyjąć, chociaż z pewnym zastrzeżeniem (np. synkretyzm w ramach formalnie zaakceptowanego chrystianizmu wydaje się jedynie „propozycja” autora, a nie faktem).

W starożytności synkretyzm religijny był znakiem rozpoznawczym gnozy. Występował także w religii staroegipskiej. Charakteryzował nade wszystko epokę hellenizmu, kiedy nastąpiło stopienie się religii orientalnych z grecko-rzymską i kiedy praktykowano misteria orientalne, a także sprawowano obrzędy ludowe uformowane przez różne wpływy religijne. Chrześcijaństwo, które poddane było procesowi hellenizacji zachowała własną tożsamość, bowiem pojęciom oraz symbolom kultury helleńskiej nadawało własną treść (inkulturacja). Synkretyzm był zjawiskiem towarzyszącym podbojom przez Cesarstwo Rzymskie ziem Europy, Azji i Afryki.

Ok. 1000 po Chr. w Chinach zaczęła się kształtować nowa struktura religijna czerpiąca z konfucjanizmu, taoizmu oraz buddyzmu mahajany. W Japonii aż do drugiej połowy XIX w. łączono elementy szintoizmu i buddyzmu mahajany. Obecnie religiami synkretycznymi w Japonii są tzw. nowe religie (jap. *shinshūkyō*), m.in.: Ōmotokyō; Sōka Gakkai; Tenrikyō; Konkōkyō; Seichō no Ie; PL Kyōdan; Reiyūkai; Sekai Kyūseikyō; Risshō Kōsei-kai.

W wyniku syntezy elementów hinduizmu i islamu powstał w Indiach sikhizm. Hinduizm, „naśladując” działalność misyjną chrześcijaństwa w Indiach w XIX/XX w., dał początek synkretyzmowi hinduistycznemu. Powstały wówczas neohinduizm łączył w sobie elementy doktrynalne religii Indii oraz chrześcijaństwa (Jezus Chrystus przedstawiany był np. jako jedna z awatar, tj. wcieleń Absolutu, nieskończenie „powielanego” w bytach). Jeden z przedstawicieli neohinduizmu – Ramakrishna – uważał się jednocześnie za wcielenie Krysny, Buddy i Jezusa. Głosił tym samym konieczność syntezy religii świata (mającej swój prawzór w nim samym), co miałoby zażegnać spór o pierwszeństwo między nimi i destrukcyjną rywalizację. Jego idee upowszechnia do dziś Ramakrishna Mission.

Wśród deportowanych do Ameryki niewolników z Afryki (XIX w.) uformował się synkretyzm afroamerykański, łączący elementy tradycyjnych religie afrykańskich, rodzimych wierzeń ludów Ameryki oraz katolicyzmu. W synkretyzmach tych np. bóstwa afrykańskie utożsamione zostały ze świętymi Kościoła katolickiego, nadto uprawiana jest magia oraz szamanizm, a także inne praktyki uzdrowicielskie. Najbardziej znaną religią synkretyczną w Ameryce Północnej jest peotyzm, na Haiti natomiast voodoo.

Synkretyzm religijny rozpowszechniony jest dziś w Afryce. Liczne tzw. niezależne Kościoły afrykańskie reprezentują synkretyzm doktryny, kultu i instytucji Kościoła katolickiego (a także innych Kościołów i wspólnot eklezjalnych) oraz tradycyjnych religii afrykańskich. Niektórzy specjaliści rytualni, spełniający rytuały związane z obrzędowością doroczną lub inicjacjami, przywdziewają szaty liturgiczne kapłanów katolickich oraz posługują się liturgicznymi paramentami chrześcijaństwa. Najlicniejszą religią synkretyczną w Afryce jest kimbangizm.

Prawo reprezentowania wszystkich istniejących religii świata uzurpuje sobie ezoteryzm. Jego zwolennicy uważają, że religie te mają być przyporządkowane jednej panreligii ludzkości, która je obejmuje. Według teozofii Heleny Bławatskiej, charakter ezoteryczny ma buddyzm i chrześcijaństwo. Różokrzyżowcy natomiast twierdzą, że dokonali syntezy wszystkich religii. W niektórych współczesnych synkretyzmach religijnych podejmowane było świadomie szukanie elementów wspólnych, a następnie ich synteza (bahaizm).

Na przełomie XIX i XX w. na Zachodzie pojawiło się zjawisko podwójnej czy potrójnej przynależności religijnej, które jest też przejawem synkretyzmu. Przykładem synkretyzmu religijnego czasów współczesnych jest New Age, a także liczne sekty.

Bibliografia

A. Posern-Zieliński, *Synkretyzm*, w: Z. Staszczak (red.), *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, Warszawa-Poznań 1987, s. 337-339 (bibliogr.); M. Rusecki, *Istota i geneza religii*, Warszawa 1989; K. Hoheisel, *Synkretyzm*, w: H. Waldenfels, *Leksykon religii*, Warszawa 1997, s. 447-448; P. Antes, *Synkretyzm religijny*, w: M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwon, J. Mastej (red.), *Leksykon teologii fundamentalnej*, Lublin-Kraków 2002, s. 1164-1165; B. Pelc, *Synkretyzm religijny jako nowe wyzwanie dla teologii fundamentalnej*, *Homo Dei* 72(2002) z. 2, s. 11-21; S. Grodź, *Chrystologia afrykańska. W rodzimym kontekście kulturowym*, Lublin 2005; A. Wańka (red.), *New Age. Idee i implikacje*, Szczecin 2005; W. Kulbat, *Synkretyzm religijny*, w: H. Kiereś (red.), *Encyklopedia „Białych Płam”*, t. 17, Radom 2006, s. 51-55

(bibliogr.); D.R. Mazurek, „*Bóg o indiańskim obliczu*”. *Między inkulturacją a synkretyzmem religii keczua w południowych Andach peruwiańskich*, Kraków 2007; O. Todisco, *Od jednokulturowości do międzykulturowości*, *Spółczesność* 17/2007, s. 433-445; M. Rusecki, *Religia i jej pochodzenie. Podręcznik dla studentów religioznawstwa*, Lublin 2010; E. Sakowicz, *Synkretyzm*, w: E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 18, Lublin 2013, kol. 1338-1339 (bibliogr.).

Eugeniusz Sakowicz, Warszawa